

Nr 171.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående täckande av
brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse för-
enade vårdanstalten m. m.; given Stockholms slott den
21 februari 1919.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att på tilläggsstat för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag anvisa:
dels högst 13,000 kronor till täckande av under år 1918 uppkommen
brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.,
dels ock högst 90,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av anslagen till nämnda anstalt för år 1919.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 THORSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Rydén anförde:

Täckande av
 brist i staten
 för år 1918
 för den med
 drottning So-
 fias stiftelse
 förenade vård-
 anstalten m.m.

I proposition nr 2 om tilläggsstat till riksstaten för år 1919 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln på min hemställan föreslagit riksdagen att till täckande av brist i staten för år 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma m. fl. samt förstärkande av anslagen till nämnda anstalt för år 1919 beräkna på förberörda tilläggsstat ett belopp av 103,000 kronor. Till det vid sagda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden anförde jag, att ärendet då krävde ytterligare beredning. Sedan denna beredning nu blivit avslutad, anhåller jag att på nytt få anmäla detsamma.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1918 års lagtima riksdag till tackande av den brist, som uppkommit i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl., ävensom för tackande av motsedd brist i 1918 års stat för samma anstalt på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 49,500 kronor.

Genom beslut den 20 juni 1918 ställde Kungl. Maj:t sagda anslag till förfogande av styrelsen för nämnda stiftelse att mot redovisningsskyldighet användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Nu har folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande i ärendet den 2 december 1918 till Kungl. Maj:t överlämnat av sagda styrelse i skrivelser den 28 augusti och den 31 oktober 1918 gjorda framställningar om beviljande av bidrag av allmänna medel till tackande av beräknad brist i anstaltens stat. Enligt de i sistberörda skrivelse lämnade mera preciserade uppgifter beräknas ifrågavarande anslagsbehov uppgå dels för år 1919 till 129,000 kronor, därav 116,000 kronor för sagda år och 13,000 kronor för år 1918, dels ock för år 1920 till 138,000 kronor.

Till stöd för nämnda anslagsäskande har styrelsen i sin berörda skrivelse den 31 oktober 1918 dels hänvisat till den utförliga motivering styrelsen lämnat i en annan samma dag till folkskolöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd framställning, däri styrelsen jämväl gör hemställa om uppförande av den utav riksdagen beslutade nya byggnaden för anstalten, dels bifogat beräkning över inkomster och utgifter för anstalten under år 1918 samt förslag till inkomst- och utgiftsstaten för åren 1919 och 1920.

I berörda motivering har styrelsen närmare redogjort för det behov av löneroglering för anstaltens personal och beviljande av dyrtidshjälp åt densamma, som gjort sig gällande. Styrelsen har härom anfört huvudsakligen följande:

För år 1918 hade styrelsen beräknat ett dyrtidstillägg för den vid anstalten anställda personalen av respektive 5, 10 och 15 % för olika grupper å den kontanta lönen. För arvodestagare hade alls intet kristidstillägg beräknats. Hela kristidstillägget efter denna beräkning skulle uppgå till cirka 4,900 kronor. Lönerna utgöra 29,100 kronor för en personal av 48 personer och arvoden för kassaförvaltare, läkare och präst 3,300 kronor eller sammanlagt 32,400 kronor. Styrelsen håller före, att den vid denna anstalt för närvarande anställda personalen icke bör vara sämre ställd än övriga blindanstalters personal utan för år 1918 beredas kristidstillägg beräknade efter 33 $\frac{1}{3}$ % av det kontanta lönebeloppet under året, varjämte föreståndarinnan, som icke

åtnjuter förmånen av fri kost, bör tillerkännas ett underlag av 365 kronor. Hela kristidstillägget kommer härigenom att uppgå till omkring 10,000 kronor.

Därmed är dock blott en tillfällig löneförbättring för år 1918 genomförd. Lönestaten är, jämförd med penningens sjunkande värde, så otillräcklig, att det fordras en jämförelsevis stor förhöjning, för att den skall kunna motsvara tidens krav eller kunna jämföras med andra liknande anstalters. Styrelsen håller före, att drottning Sofias stiftelse i detta hänseende bör jämföras med statens blindanstalter, såsom blindinstitutet och förskolan å Tomteboda, hantverksskolan för blindas i Kristinehamn, förskolan för blindas i Växjö, och detta med så mycket större skäl som det redan för fyra år sedan fattade beslutet om statens övertagande av anstalten till följd av den rådande kristiden alltjämt väntar på sin uppfyllelse. Under denna väntan är personalen hänvisad till en lönestat, som för alla är betydligt lägre än nu gällande lönestat för andra blindanstalter. För de senare lär det dock anses nödvändigt att få till stånd en ny reglering med väsentligt höjda löner, och då drottning Sofias stiftelse är ännu sämre ställd i sådant hänseende, torde en ny löner reglering för dess personal vara ännu mer av behovet påkallad. Dessutom vill styrelsen frambålla, att personalens vid drottning Sofias stiftelse arbete på grund av elevernas mångdubbla lyten är mera uppsplitande än vid övriga blindanstalter och intensivare, emedan anstaltens verksamhet pågår året om, ehuru inskränkt huvudsakligen till slöjd under de s. k. ferierna, vadan tjänstgöringstiden för samtliga lärarinnor är betydligt längre och ferierna kortare vid denna anstalt än vid andra jämförliga.

Då det kommit till styrelsens kännedom, att förslag till en ny enhetlig löner reglering för blindanstalterna är under utarbetande för att föreläggas nästa riksdag, vågar styrelsen hysa den förhoppningen att, så snart den blivit fastställd, den må kunna i princip tillämpas även vid drottning Sofias stiftelse från och med den 1 januari 1919. För rektor vid Tomteboda kommer att föreslås en kontant lön av 7,500 kronor utan ålderstillägg. Därjämte har rektor fri våning (7 rum och kök) med för närvarande värme och elektrisk belysning samt trädgårdsland: för respektive rektorer i Kristinehamn och Växjö föreslås lönen till 5,500 kronor och för övrigt samma förmåner som vid Tomteboda. Växjö är en helt liten skola om 35 à 40 elever, hantverksskolan i Kristinehamn med ett 50-tal elever är också mycket mindre än drottning Sofias stiftelse med 140 à 150 elever, vilken senare i storlek är fullt jämförlig med blindinstitutet och förskolan å Tomteboda. Vid de nämnda blindanstalterna få eleverna i allmänhet under sommarferierna lämna anstalten, och verksamheten nedlägges. Men vid drottning Sofias stiftelse vistas eleverna — med undantag av ett 10-tal sådana — i anstalten året om. Arbetet med ledningen av drottning Sofias stiftelse är sålunda intensivare än rektorns vid blindinstitutet och förskolan å Tomteboda.

Vid uppgörandet av den nya lönestaten för blindanstalterna har man utgått från den lönestat, som fastställts för statens folkskoleseminarier och dess övningsskolor, och rektorlönen å Tomteboda har likställts med lönen för motsvarande befattning vid nämnda seminarier. Men då vid seminarierna numera finnes åtminstone en kvinnlig rektor, har i lönestaten upptagits särskild lön för sådan befattningshavare, utgörande 6,200 kronor utan ålderstillägg jämte naturaförmåner såsom för övriga rektorer. Förståndarinnan vid drottning Sofias stiftelse, som enligt styrelsens förmenande har samma ansvar och icke mindre arbetsbörda än rektor vid Tomteboda, vilken senare i lönehänseende jämföras med manlig rektor vid statens folkskoleseminarier, bör sålunda i nämnda hänseende likställas med kvinnlig rektor vid nämnda seminarier och åtnjuta samma lön, nämligen 6,200 kronor och för övrigt samma naturaförmåner.

Vad lärarinnelönerna i det ovanvämda förslaget till lönerreglering beträffar, böra de vid drottning Sofias stiftelse anpassas efter de två olika kategorier lärarinnor, som är vid anställda vid anstalten med deras olika kompetens och utbildning, nämligen *ämneslärarinnor* och *slöjdlärarinnor*. I lönestaten för blindanstalterna är föreslaget en begynnelse-lön av 2,800 kronor med 3 ålderstillägg efter respektive 5, 10 och 15 år jämte fri bostad med värme och lyse. Dessa förmåner böra utgå till ämneslärarinna vid drottning Sofias stiftelse, som äger full kompetens för den säregna undervisning, som här kräves. I annat fall bör begynnelse-lönen bestämmas till 2,000 kronor jämte 3 ålderstillägg à 250 kronor och för övrigt samma naturaförmåner för alla lärarinnor. Samma begynnelse-lön 2,000 kronor och samma ålderstillägg bör bestämmas för slöjdlärarinna med full kompetens, i annat fall bör lönen utgå med 1,600 kronor jämte 3 ålderstillägg à 200 kronor. Löne-förmånerna även för slöjdlärarinna med full kompetens är då beräknad efter ungefär samma grunder som för motsvarande lärarinna vid folkskoleseminarierna. — För första lärarinnan vid skolan, respektive arbetshemmet bör utgå samma kontanta lön som för motsvarande befattning vid institutet, respektive förskolan å Tomtebodan, nämligen 3,100 kronor såsom begynnelse-lön.

För respektive husmödrar — vid anstaltens tre olika avdelningar — och för sjuksköterskan, vilka åtnjuta följande förmåner, nämligen möblerat rum med värme och lyse, fri tvätt och full kost, bör utgå en kontant lön av 1,000, respektive 800 kronor jämte tre ålderstillägg à 150 kronor efter respektive 5, 10 och 15 år.

Lönestaten för sköterske- och tjänstepersonalen kräver i allmänhet en förhöjning av 60—100 kronor för varje löntagare i själva grundlönen jämte 3 ålderstillägg à 50 kronor.

Styrelsen anser, att även å dessa förhöjda löner böra utgå kristidstillägg, beräknat efter $33 \frac{1}{3} \%$ av den kontanta avlöningen.

Enligt inkomst- och utgiftsberäkningar, som bifogats anstaltstyrelsens skrivelse, skulle sammanlagda utgiftsbeloppet oavsett täckande av brist från föregående år uppgå till:

för år 1918	kronor 169,140:54
» » 1919	» 242,100:—
» » 1920	» 264,100:—

De viktigare utgiftsposterna hava för sagda tre år beräknats sålunda:

	1918	1919	1920
	Kronor	Kronor	Kronor
Löner och arvoden	32,400:—	46,440:—	47,340:—
Kristidstillägg	10,042:87	14,974:07	15,274:07
Hyror	9,650:—	10,000:—	11,000:—
Beklädnad	7,250:—	15,000:—	18,000:—
Kosthåll	63,400:50	93,400:—	103,300:—
Tvätt och renhållning	9,400:—	11,500:—	12,500:—
Bränsle och belysning	23,000:—	36,000:—	40,000:—

Folkskolöverstyrelsen har i sitt förberörda utlåtande först yttrat sig om de av anstaltens styrelse beräknade utgifterna för år 1919. Överstyrelsen anför härom:

Stannar man först vid de för år 1919 beräknade omkostnadsbeloppen, skulle, såsom härav framgår, den av styrelsen planerade löneförbättringen för anstaltens personal medföra en ökning av utgifterna från år 1918 till år 1919 å 14 040 kronor, vilket innebär en ökning av 1918 års lönesatser med 43.3 %. I övrigt har styrelsen beräknat mycket ansefliga ökningsar å utgiftsposterna beklädnad (mer än fördubbling av posten), kosthåll (höjning med nära 50 %) samt bränsle och belysning (höjning med mer än 50 %).

Vad först beträffar ökningen av personalens avlöningar är att märka, att dessa länge varit jämförelsevis låga samt att de krigstidstillägg, som hittills utdelats, varit synnerligen små i förhållande till vad som beviljats andra grupper av lärare med liknande utbildning och arbetsuppgifter. Att styrelsen vid löneförbättringens planläggning utgår från de lönesatser, som påyrkats för personalen vid statens blindanstalter, synes fullt motiverat. Inom abnormundervisningsväsendet står givetvis Sofiaanstalten närmast sagda anstalter, och då det torde vara otvivelaktigt, att undervisningen och vården av blinda med komplicerat lyte är i olika hänseenden väl så krävande och påfrestande som arbetet med andra blinda, torde intet vara att invända mot att avlöningsförmånerna bliva ungefär desamma vid Sofiaanstalten som vid övriga blindanstalter. Överstyrelsen anser sig alltså böra tillstyrka, att det särskilda bidrag till anstalten, som nu erfordras, tilltages så, att en löneförbättring för personalen kan genomföras enligt de grunder för blindlärares avlöning, som må varda av riksdagen antagna. Då det förslag i sistberörda hänseende, överstyrelsen har för avsikt att framlägga, i huvudsak kommer att ansluta sig till de linjer, Sofiaanstaltens styrelse i sin skrivelse angivit, finner överstyrelsen icke skäl till invändning mot det av styrelsen för ifrågavarande ändamål beräknade kostnadsbeloppet.

Vad beträffar övriga av styrelsen för år 1919 beräknade utgiftsstegringar, äro ju dessa såsom redan anmärkts ganska högt tilltagna. Uppenbarligen har man vid de gjorda beräkningarna utgått från antagandet om en liknande fortgående stegring av prisen på allehanda förnödenheter, som erfarenheterna från de senaste åren ge anledning till. Att märka är ock, att dessa beräkningar utförts före den vändning i världshändelserna, som inträtt på senaste tid.

Att för år 1919 räkna med någon avsevärd minskning uti här ifrågavarande kostnader torde icke vara rådligt, och det är måhända icke uteslutet, att man i åtskilliga hänseenden, framför allt i fråga om vissa livsmedelspris, har att motse ytterligare stegringar. I avseende särskilt å posten beklädnad torde det ock, enligt vad överstyrelsen iuhämtat, förhålla sig så, att anstaltens förråd, av brist på medel, icke kunnat tillbörligen underhållas och kompletteras, vadan de nu befinna sig i ett synnerligen illa medfaret skick och måste i stor utsträckning förnyas. Detta oaktat synes det överstyrelsen, att man knappast kan behöva räkna med så avsevärda prisstegringar, som styrelsen gjort. För posterna beklädnad, kosthåll, tvätt och renhållning samt bränsle och belysning, vilka i kostnadsberäkningen för år 1918 äro upptagna med ett sammanlagt belopp av 103,050 kronor, har i statförslaget för år 1919 beräknats tillhoppa 155,900 kronor, en ökning alltså av 52.850 kronor eller drygt 50 %. Det synes sannolikt, att man, även om man begränsar sig till att för här ifrågavarande poster beräkna en ökning av omkring 25 %, skulle befinna sig på den säkra sidan. Kost-

nadsberäkningen torde alltså enligt överstyrelsens mening kunna minskas med omkring 26.000 kronor, i följd varav jämväl det erforderliga bidraget synes kunna nedsättas med motsvarande belopp eller från av styrelsen beräknade 116.000 kronor till 90.000 kronor. Ifrågasatt belopp skulle alltså äskas å tilläggsstat för år 1919.

Därefter uttalar folkskolöverstyrelsen såsom sin mening, att det icke synes lämpligt att, såsom anstaltens styrelse hemställt, hos 1919 års riksdag äska anslag till förstärkning av anstaltens inkomster för år 1920.

Som skäl härför anför överstyrelsen, att, om det erbjöde stora svårigheter att kunna nu förutse, huru prisförhållandena komme att gestalta sig under år 1919, det givetvis vore än vanskeligare att i sådant avseende göra några antaganden med avseende på år 1920. Det belopp, som för ändamålet må bliva behöfligt, torde enligt överstyrelsens mening lämpligen böra begäras å tilläggsstat för samma år.

Vad slutligen angår det belopp av 13.000 kronor, som av styrelsen begäres till täckande av den brist, som enligt beräkning kommer att kvarstå vid 1918 års slut, har överstyrelsen intet att däremot invända utan vill förorda, att detsamma jämväl måtte begäras å tilläggsstat för år 1919.

Den av anstaltens styrelse gjorda framställningen om förslag till riksdagen angående medel till täckande av den beräknade bristen vid 1918 års slut å 13.000 kronor anser jag mig böra understödja. Likaledes finner jag nödvändigt, att medel beredas till förstärkning av anstaltens anslag för år 1919.

Departementschefen.

Vad beträffar staten för anstalten under sistnämnda år skulle enligt styrelsens beräkning en brist uppstå, belöpande sig till 116.000 kronor, beroende dels på ökade avlöningar åt anstaltens personal, dels ock på övriga beräknade utgiftsstegringar. Den tablå över anstaltens inkomster och utgifter för år 1918, som styrelsen bifogat sin skrivelse av den 28 augusti nämnda år, visar, att såväl föreståndarinnans och lärarnas som den övriga personalens avlöningsbelopp äro synnerligen lågt tilltagna. Att en höjning av dessa avlöningsbelopp är behöflig tarvar ingen särskild motivering, och med hänsyn till det synnerligen krävande arbetet vid ifrågasatt läroanstalt torde ingen berättigad invändning kunna göras däremot, att avlöningsförmånerna framdeles bliva ungefär desamma vid drottning Sofias vårdanstalt som vid övriga blindundervisningsanstalter.

För personalen vid sistnämnda anstalter har jag visserligen denna dag i annat sammanhang föreslagit höjda avlöningsbelopp från och med år 1920, men då detta förslag ännu icke varit föremål för riksdagens prövning, torde det vara för tidigt att fastställa nya definitiva lönesatser för den vid stiftelsens vårdanstalt anställda personalen. Det kan sålunda icke heller vara riktigt att nu vid bestämmande av ett ifrågasatt anslag

för år 1919 till förstärkande av de för anstalten förut anvisade medel utgå från en viss lönereglering för anstaltens personal.

Däremot bör man enligt min mening i anstaltens utgiftsstat för år 1919 räkna med ett icke allt för snävt tillmätt dyrtidstillägg för sagda personal. Enligt styrelsens uppgifter uppgå löner och arvoden åt berörda personal för år 1918 till sammanlagt 32,400 kronor. I staten för samma år har styrelsen upptagit såsom kristidstillägg ett belopp av 10,042 kronor 87 öre, vilket utgör ungefär 31 procent å nyssnämnda avlöningssumma. I statförslaget för år 1919 har styrelsen upptagit avlöningar och kristidstillägg till sammanlagt 61,414 kronor 7 öre, vilken summa med 29,014 kronor 7 öre överstiger ovannämnda avlöningssumma å 32,400 kronor. Betraktar man hela beloppet 29,014 kronor 7 öre såsom kristidstillägg, utgör nämnda tillägg 89,55 procent å berörda avlöningssumma. Med hänsyn till de orimligt låga avlöningsbeloppen synes emellertid det föreslagna avlöningstillägget till icke oväsentlig del kunna betraktas såsom avlöningsförbättring. Någon anledning till nedsättning av de i styrelsens statförslag för år 1919 upptagna beloppen för avlöningar och kristidstillägg synes mig sålunda icke föreligga.

Däremot finner jag i likhet med folkskolöverstyrelsen den beräknade höjningen från år 1918 med 50 procent å vissa andra av överstyrelsen angivna utgiftsposter väl högt tilltagen. Därvid förbiser jag icke, att anstaltens svaga ekonomi tvingat styrelsen att under den gångna kristiden avstå från anskaffandet av vissa beklädnadspersedlar och andra förnödenheter, som under normala förhållanden skulle ansetts oundgängliga, och att sådan anskaffning nu så småningom måste vidtagas, men i likhet med överstyrelsen håller jag före, att det oaktat en ökning å berörda poster av omkring 25 procent torde vara för ändamålet tillräcklig. I stället för ovanberörda belopp av 116,000 kronor skulle då för år 1919 krävas ett anslag till anstalten av högst 90,000 kronor, vilket borde uppföras på tilläggsstat för nämnda år.

Vad angår medel till förstärkande av anslagen åt anstalten för år 1920 delar jag överstyrelsens mening, att med åskande av sådana bör tills vidare anstå.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på tilläggsstat för år 1919 såsom särskilda förslagsanslag anvisa:

dels högst 13,000 kronor till täckande av under år 1918 uppkommen brist i staten för den med drottning

Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.,

dels ock högst 90,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av anslagen till nämnda anstalt för år 1919.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.
